

ΚΩΣΤΑΣ ΑΓΓΕΛΑΚΟΣ

Η πρόσβαση στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (1964-2014)

Η αφόρητη επανάληψη και η αβάστακτη ελαφρότητα
του δημόσιου πολιτικού λόγου και διαλόγου

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	9
1. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΤΟΥ 1964 ΕΩΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΤΟΥ 1976: ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΤΗΣ ΣΤΑΔΙΑΚΗΣ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ «ΚΟΙΝΩΝ ΤΟΠΩΝ» ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ.....	13
2. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΙ ΣΤΑΘΕΡΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΑΠΟΠΕΙΡΑ ΑΛΛΑΓΗΣ ΤΟΥ (1982-1997)	39
3. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΚΕΝΤΡΩΣΗ ΣΤΟΝ ΑΡΙΘΜΟ ΤΩΝ ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΣΤΗ ΘΕΣΜΙΚΗ ΕΠΙΚΥΡΩΣΗ ΤΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΚΛΗΣΗ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗ «ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ» (2000-2014)	73
4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΑΠΟΠΕΙΡΑ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	91
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	99
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	109
1. ΝΟΜΟΘ. ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 4379/1964	111
2. ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΟΣ ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 129/1967	123
3. ΠΡΟΕΔΡΙΚΟΝ ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 503/1977.....	131
4. ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 1035/1980.....	139

5. ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ – ΕΙΣΗΓΗΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ / 1997 . . .	145
6. ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ: ΠΡΑΚΤΙΚΟ ΤΗΣ ΔΙΑΡΚΟΥΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΜΟΡΦΩΤΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ / 1997	152
7. ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 2525/1997	174
8. ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 2909/2001	181
9. ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΠΙ ΥΠΟΥΡΓΙΑΣ Α. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ: ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ / 2010	196
10. ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 4186/2013	216

1

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΤΟΥ 1964 ΕΩΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΤΟΥ 1976: ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΤΗΣ ΣΤΑΔΙΑΚΗΣ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ «ΚΟΙΝΩΝ ΤΟΠΩΝ» ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

1.1. Ο ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΗΜΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΤΟΥ 1964

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΤΟΥ 1964 θέτει για πρώτη φορά το ζήτημα του «Ακαδημαϊκού Απολυτηρίου», πρόταση που με ανάλογη ορολογία (Εθνικό Απολυτήριο) θα επανέλθει μετά το 1990 στον δημόσιο λόγο για την πρόσβαση. Αναλυτικότερα, ο όρος Ακαδημαϊκό Απολυτήριο¹, κυρίως μέσα από την ανάλυση των Πρακτικών της Βουλής, εμπεριέχει τα πρώτα δείγματα θέσεων που θα μορφοποιηθούν σταδιακά ως «κοινοί τόποι» στον δημόσιο λόγο για το ζήτημα της πρόσβασης στην Ανώτατη Εκπαίδευση.

Το πρώτο δείγμα ειδικότερα συνδέεται με τη σαφή πολιτική επιλογή για μεταφορά της διαδικασίας των εξετάσεων από τα πανεπιστήμια στο Υπουργείο Παιδείας, με τη συνεργασία κυρίως των εκπαιδευτικών της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Η επιλογή αυτή δικαιολογείται από την επίκληση της ανάγκης «να απαλλαγούν τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα από τον δυσβάστακτον φόρτον του Εισιτηρίου Διαγωνισμού, εις τον οποίον μετέχουν κατ’

---

1. Εισηγητική Έκθεση του ΝΔ 4379/1964, «Περί οργάνωσης και διοικήσεως της Γενικής (Στοιχειώδους και Μέσης) Εκπαιδευσεως», άρθρο 13.

έτος χιλιάδες υποψηφίων, καθώς και οι υποψήφιοι φοιτηταί από το μαρτύριον των κατά την ιδίαν περίοδον πολλαπλών καταπονητικών εξετάσεων εις διαφόρους Σχολάς των Αθηνών και της Θεσσαλονίκης»², αλλά και το γεγονός ότι «οι Καθηγηταί των Ανωτάτων Σχολών δεν θα αναλίσκουν πλέον τον χρόνον και τας δυνάμεις των εις την διόρθωσιν μυριάδων γυμνασιακών γραπτών, τα αποτελέσματα θα εκδίδωνται εντός συντομωτάτου χρονικού διαστήματος, και θα δύναται να διατίθεται ολόκληρον το διδακτικόν Ακαδημαϊκόν Έτος εις τον κύριον προορισμόν του, την διδασκαλίαν και τας ασκήσεις των φοιτητών»³.

Εκτός από τον φόρτο και την εξάντληση των διαγωνιζομένων, που «θα υφίστανται άπαξ μόνον την δοκιμασίαν και δεν θα ταλαιπωρούνται με πολλαπλές εξετάσεις»⁴, προβάλλονται και εκπαιδευτικοί λόγοι για τους οποίους προτείνεται η καθιέρωση του Ακαδημαϊκού Απολυτηρίου. Τέτοιοι λόγοι είναι η συνειδητή επιλογή από μέρους των διαγωνιζομένων της συμμετοχής σε απαιτητικές εξετάσεις, γι' αυτό και «δεν θα προσέρχωνται του λοιπού διά την απόκτησιν του Ακαδημαϊκού Απολυτηρίου παρά μόνον όσοι αισθάνονται τον εαυτόν των ικανόν να υποστεί δυσχερείς εξετάσεις», αλλά και η επικέντρωση της εξεταστέας ύλης «επί των διδαχθέντων εις το Λύκειον κυρίων μαθημάτων».⁵ Τα επιχειρήματα αυτά συμπληρώνονται από τη θέση ότι «θα εξετάζονται και θα βαθμολογούνται από τους φυσικούς κριτάς των, τους καθηγητάς της Δευτεροβαθμίου (Μέσης) Εκπαιδείσεως, υπό την εποπτείαν Πανεπιστημιακών Δι-

---

2. Εισηγητική Έκθεσις του ΝΔ 4379/1964, 1.4: Το Ακαδημαϊκόν Απολυτήριον.

3. Ό.π.

4. Ό.π.

5. Ό.π.

δασκάλων»⁶. Εξάλλου αυτή η θέση διαχωρίζει τον ρόλο Μέσης και Ανώτατης Εκπαίδευσης καθώς έτσι «οι μαθηταί θα εξετασθούν εις εκείνα τα μαθήματα τα οποία έχουν διδαχθή. Αυτή είναι η τιμία πράξις. Και θα εξετασθούν επίσης από εκείνους οι οποίοι τους edίδεξαν, υπό την εποπτείαν καθηγητών των ανωτάτων σχολών. Η αρμοδιότης των ανωτάτων σχολών έρχεται όταν οι νέοι εισέλθουν εις τα ανώτατα ιδρύματα. Εάν είναι ανεπαρκής η μόρφωσις των αποφοίτων του Λυκείου, ή θα βελτιωθή εις το Πανεπιστήμιον ή το κράτος ας βελτιώση την μέσσην παιδείαν. Ένα δεν δύναται: Να προδίδη την νεότητα (Χειροκροτήματα εκ της συμπολιτεύσεως)»⁷.

Στο ζήτημα αυτό επικεντρώνεται και η τοποθέτηση του υπουργού Παιδείας κατά τη διάρκεια της συζήτησης του νομοσχεδίου στη Βουλή, στην οποία αναφέρει, θέτοντας το ζήτημα σε ηθική βάση, πως «Το επιχείρημα ότι οι απόφοιτοι του Λυκείου θα έπρεπε να εξετασθούν από άλλους, εκτός εκείνων οι οποίοι τους edίδεξαν, αυτό το επιχείρημα είναι απαράδεκτον. Όπως γενικώς είναι απαράδεκτον το γεγονός, το οποίον συμβαίνει σήμερα, άλλα να διδάσκωνται εις το Γυμνάσιον οι μαθηταί και άλλα να εξετάζωνται εις τας εισιτηρίους των ανωτάτων σχολών. Είναι προδοσία της νεότητος (Χειροκροτήματα εκ της συμπολιτεύσεως). Το κράτος έχει την μέσσην παιδείαν από την οποίαν προέρχονται»⁸. Συνδέεται μάλιστα το εγχείρημα με το ζήτημα της ανάπτυξης των φροντιστηρίων εφόσον «είναι στοιχειώδες, είναι ζήτημα και λογικής και ηθικής τάξεως οι νέοι να εξετάζωνται εις εκείνα τα μαθήματα τα οποία edιδάχθησαν. Άλλως το κράτος ομολογεί αναξιότητα και καθιερώνει τα ιδιωτικά φροντιστήρια ως μοναδικόν μέσον διδα-

---

6. Ό.π.

7. Πρακτικά της Βουλής, Συνεδρίασις ΚΕ', 1-9-1964.

8. Ό.π.

σκαλίας της Ελληνικής νεότητας (Χειροκροτήματα)»⁹. Την πρόθεση αυτή επικυρώνει με χαρακτηριστικό ύφος η δήλωση του κύριου εισηγητή των αλλαγών αυτών, ο οποίος τονίζει την αδήριτη ανάγκη «να απαλλάξουμε τα παιδιά μας από το “καθαρήριο πυρ” των Φροντιστηρίων, που είναι υποχρεωμένα να το υποστούν για ν’ αξιωθούν να μπουν (εάν μπουν) στον πανεπιστημιακό παράδεισο» (Παπανούτσος, 1965, σελ. 79).

Το δεύτερο δείγμα αναφέρεται στην emphatic πολιτική θέση, η οποία θα κυριαρχήσει σταδιακά, περί ισότητας των διαγωνιζομένων εφόσον «θα κρίνονται επί των αυτών ζητημάτων, εις πάσαν περίπτωση, και με τα αυτά μέτρα. Θα αποκτούν δε έναν και μόνον τίτλον σπουδών, ο οποίος θα δίδη σαφή την εικόνα των επιδόσεων των»¹⁰. Η δέσμευση για ισότιμη και αδιάβλητη αξιολόγηση των διαγωνιζομένων υλοποιείται με τη θέσπιση, για πρώτη φορά, διαδικασιών διεξαγωγής εξετάσεων με κεντρικό έλεγχο, που προσλαμβάνει τη μορφή που διατηρείται μέχρι σήμερα. Ειδικότερα, ρυθμίζονται ζητήματα όπως η συγκρότηση της Κεντρικής Επιτροπής και των τοπικών επιτροπών εξετάσεων, ο καθορισμός κοινής εξεταστέας ύλης, η διαδικασία επιλογής και μεταβίβασης των θεμάτων, η επιλογή των βαθμολογητών και ο τρόπος διόρθωσης των γραπτών δοκιμίων κ.ά.¹¹ Επιδιώκεται σε τελική ανάλυση ο στόχος της αδιάβλητης έκδοσης των αποτελεσμάτων (Παπαχρίστος, 1967).¹² Αυτό το πλαίσιο ισότητας των διαγωνιζομένων προτείνεται να ενισχυθεί, με την ανάδυση της θέσης πως «διά τον

---

9. Ό.π.

10. Εισηγητική Έκθεση του ΝΔ 4379/1964, 1.4: Το Ακαδημαϊκόν Απολυτήριον.

11. Β.Δ. 546/1965, στο ΦΕΚ 123, τεύχ. Α', 29-6-1965.

12. *Μεγάλη Παιδαγωγική Εγκυκλοπαίδεια*, σελ. 349-350.

δικαιότερον χαρακτηρισμόν των επιδόσεών των θα συνυπολογίζονται εις τον γενικόν βαθμόν του Ακαδημαϊκού Απολυτηρίου, με ωρισμένον συντελεστήν, και οι βαθμοί ενδεικτικού των δύο τελευταίων τάξεων του Λυκείου»¹³. Η τελική ρύθμιση αναφέρει ότι «διά τον σχηματισμόν του γενικού βαθμού του Ακαδημαϊκού Απολυτηρίου συνυπολογίζονται, εφ' όσον ο υποψήφιος επιτυγχάνει εις τας προς απόκτησιν τούτου εξετάσεις, και οι κατά συντελεστήν γενικοί βαθμοί ετησίας προόδου οι αναγραφόμενοι εις το ενδεικτικόν προαγωγής του εκ της Β' πρὸς την Γ' τάξιν του Λυκείου και εις το Απολυτήριον του Λυκείου, του μέσου όρου των δύο τούτων βαθμών αποτελούντος ένα βαθμόν» (ΝΔ 4379/1964). Την ίδια περίπου περίοδο αρχίζει να αναδεικνύεται και η θέση ότι θα πρέπει να τεθεί βάση στον Γενικό Βαθμό Εξετάσεων ή στον Προσαυξημένο Βαθμό Εξετάσεων και να χορηγείται το Ακαδημαϊκό Απολυτήριο σε όσους υποψηφίους συγκεντρώνουν τουλάχιστον τον βαθμό της βάσης (Παπαχρίστος, 1967).¹⁴ Οι θέσεις αυτές θα αποτελέσουν επί δεκαετίες πεδίο συμφωνίας ή διαφωνίας όλων των εμπλεκόμενων στο ζήτημα της πρόσβασης στην Ανώτατη Εκπαίδευση φορέων.

Το τρίτο δείγμα αποσαφηνίζει την αντίληψη της κυβερνητικής πλειοψηφίας περί σταδιακής μετακίνησης του πεδίου διαλογής του μαθητικού δυναμικού από το Δημοτικό και το Γυμνάσιο στη λυκειακή βαθμίδα. Γι' αυτό θεωρείται «άλλο μέγα θέμα το πρόβλημα του πληθωρισμού του πνευματικού προλεταριάτου. Και οφείλομεν να συνειδητοποιήσωμεν πού πρέπει να συντελεσθή η τομή, πού πρέπει να εγερθή το αντιπλημμυρικών έργον. Θα ήτο μέγα λάθος να εγερθή εις το νέον Γυμνάσιον, μετά την δετή

---

13. Εισηγητική Έκθεσις του ΝΔ 4379/1964, 1.4: Το Ακαδημαϊκόν Απολυτήριον.

14. *Μεγάλη Παιδαγωγική Εγκυκλοπαίδεια*, σελ. 350.

δημοτικήν παιδείαν». Ο λόγος της επιλογής αυτής είναι ότι διαφορετικά «θα ηλαττώναμε τοιουτοτρόπως το γενικόν επίπεδον της μορφώσεως του λαού μας. Διά τούτο, εις μεν το Γυμνάσιον επιδιώκομεν αθρόαν συμμετοχήν, με την κατάργησιν των εισαγωγικών εξετάσεων».¹⁵ Αντίθετα η αυστηροποίηση του Λυκείου συνδέεται με το θέμα της ποιότητας, οπότε «εις το Λύκειον πρέπει να τεθή ο μέγας φραγμός, ώστε και να ελαττωθή ο μέγας αριθμός, ο οποίος οδηγεί εις το πνευματικόν προλεταριάτον, και ταυτοχρόνως να βελτιωθή η ποιότης, εις δε το Λύκειον επιδιώκομεν και περιορισμόν πληθωρισμού και βελτίωσιν της ποιότητος. Και διά τούτο εισάγομεν αυστηράς εξετάσεις και διά την εισαγωγήν εις αυτό των αποφοίτων του Γυμνασίου και διά την προαγωγήν των από τάξεως εις τάξιν».¹⁶ Παράλληλα συνδέεται η εισαγωγή στο Λύκειο με την επιδιωκόμενη κοινωνική άνοδο, που αποτελεί χαρακτηριστικό στοιχείο της ελληνικής κοινωνίας (Τσουκαλάς, 1977). Υποστηρίζεται ότι η κοινωνική άνοδος συντελείται με την εισαγωγή στο Λύκειο, ενώ το πνευματικό προλεταριάτο αντιμετωπίζεται αρνητικά. Υποστηρίζεται χαρακτηριστικά ότι «ο μαθητής του Λυκείου μεταβαίνει εις άλλην κατηγορίαν. Παύει να αισθάνεται χωρικός. Προετοιμάζεται δι' άλλην κοινωνικήν τάξιν. Κατά την μετάβασιν επομένως από του Γυμνασίου εις το Λύκειον πρέπει να τεθή φραγμός. Διότι μετά το Λύκειον είναι αργά. Έχει πλέον δημιουργηθή το πνευματικόν προλεταριάτον, το οποίον αποτελεί αρνητικόν στοιχείον της κοινωνικής ζωής. Αυτή είναι η γενικωτέρα σκέψις η οποία έχει εμπνεύσει αυτάς τας διατάξεις»¹⁷.

---

15. Πρακτικά της Βουλής, Συνεδρίασις ΚΕ', 1-9-1964, ομιλία προέδρου της Κυβερνήσεως.

16. Ό.π.

17. Ό.π.

Το τέταρτο δείγμα, άμεσα συνδεδεμένο με το προηγούμενο, σχετίζεται με την αλλαγή οπτικής της εκπαιδευτικής πολιτικής, η οποία αρχικά τονίζεται ότι παρακολουθεί και μελετά τις διεθνείς εξελίξεις, με την καθιέρωση «του θεσμού του Ακαδημαϊκού Απολυτηρίου, ο οποίος επιτυχώς εφαρμόζεται εις πολλές Ευρωπαϊκάς Χώρας (Baccalaureat, Maturity Exam, Habitur κ.λπ.)»¹⁸. Παράλληλα, ουσιαστικά προαναγγέλλεται η διεύρυνση του ακαδημαϊκού χάρτη της Ανώτατης Εκπαίδευσης αφού η εισηγητική έκθεση αποδέχεται ότι με «την καινοτομίαν αυτήν δεν λύεται, φυσικά, το μέγα πρόβλημα της παροχής Ανωτάτης Εκπαιδεύσεως εις όλους τους νέους οι οποίοι επιθυμούν να λάβουν μόρφωσιν πανεπιστημιακού επιπέδου. Τούτο εις όλας τας χώρας του κόσμου είναι σήμερον οξύ και δύναται να λυθῇ μόνον με την ίδρυσιν και τον εξοπλισμό μεγαλύτερου αριθμού Ανωτάτων Σχολών από τας υπάρχουσας. (Είναι το πρόγραμμα το οποίον και ημείς προτιθέμεθα να θέσωμεν ταχέως εις εφαρμογήν)»¹⁹. Στα πλαίσια μιας τέτοιας πολιτικής εξαγγελίας διακηρύσσεται αδρομερώς η ελεύθερη πρόσβαση στα Ανώτερα και Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα στο μέλλον, χωρίς να παραγνωρίζεται το «ότι αι Εισαγωγικαί εις τας Ανωτάτας Σχολάς Εξετάσεις καθιερώθηκαν διά δύο λόγους: πρώτον διότι η ανάγκη των πραγμάτων επέβαλε τον “κλειστόν” αριθμόν εισακτέων, και δεύτερον διότι η στάθμη των γυμνασιακών σπουδών εσημείωσε κατά τα τελευταία τριάντα (30) έτη δυσάρεστον πτώσιν. Ευνόητον είναι ότι, ευθύς ως οι δύο ούτοι λόγοι εκλείψουν εις το προσεχές, ως ελπίζομεν, μέλλον, το Ακαδημαϊκόν Απολυτήριον θα καταστή περιττόν και η εγγραφή εις

---

18. Εισηγητική Έκθεσις του ΝΔ 4379/1964, 1.4: Το Ακαδημαϊκόν Απολυτήριον.

19. Ό.π.

τας Ανωτάτας Σχολάς θα γίνεται πλέον με βάσιν το Απολυτήριον του Λυκείου»²⁰.

Η παραπάνω θέση της επίσημης εκπαιδευτικής πολιτικής ανιχνεύεται και στον δημόσιο λόγο των εκπροσώπων της πλειοψηφίας στην κοινοβουλευτική διαδικασία ψήφισης του νομοσχεδίου. Ο εισηγητής της πλειοψηφίας θα διακηρύξει με σαφήνεια ότι «Ημείς φιλοδοξούμεν όλον αυτό το σπουδαστικόν δυναμικόν, το οποίον θα αποφοιτά από τα Λύκειά μας, να ημπορή να διοχετεύεται ολόκληρον προς τας Ανωτάτας Σχολάς, χωρίς κανένα περιορισμόν»²¹. Ταυτόχρονα ο ίδιος ο πρόεδρος της κυβέρνησης, παρεμβαίνοντας στον κοινοβουλευτικό διάλογο και απαντώντας στη συνθηματική παρέμβαση βουλευτή («ΕΙΣ ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ. Να καταργηθούν αι εξετάσεις»), δηλώνει: «Γ. Παπανδρέου (πρόεδρος Κυβερνήσεως). Το ερώτημα είναι βάσιμον. Όταν βεβαιωθώμεν ότι είναι πλήρης η λειτουργία των Γυμνασίων και όταν η αναλογία των αριθμών το επιτρέψη, δεν θα χρειάζωνται εξετάσεις. Και προς αυτό βαδίζομεν»²². Αυτή η διακήρυξη θα αποτελέσει δομικό στοιχείο του δημόσιου λόγου για την πρόσβαση από εκείνη την περίοδο μέχρι σήμερα.

Αξίζει να επισημανθεί, τέλος, ότι ο δημόσιος λόγος που αρθρώθηκε για το ζήτημα της πρόσβασης την περίοδο της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης του 1964 από άλλους πολιτικούς (ΕΡΕ, ΕΔΑ) και από συνδικαλιστικούς φορείς (ΟΛΜΕ) είναι πολύ περιορισμένος επειδή η δημόσια κριτική επικεντρώνεται κυρίως στο γλωσσικό ζήτημα, στις αλλαγές που προτείνονται στα αναλυτικά και ωρολόγια προγράμματα με ιδιαίτερη έμφαση στη διδασκαλία των Αρχαίων

---

20. Ό.π.

21. Πρακτικά της Βουλής, Συνεδρίασις ΚΔ', 28-8-1964, ομιλία υπουργού Παιδείας.

22. Πρακτικά της Βουλής, Συνεδρίασις ΚΔ', 28-8-1964, παρέμβαση προέδρου της Κυβερνήσεως.

Ελληνικών, καθώς και στον διαχωρισμό του εξατάξιου Γυμνασίου σε τριετές Γυμνάσιο και Λύκειο. Είναι χαρακτηριστικό ότι όσον αφορά την αρθρογραφία της εφημερίδας *Η Καθημερινή* την περίοδο της κατάθεσης και ψήφισης των θεσμικών κειμένων της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης του 1964 η πλειονότητα των κειμένων αναφέρεται σε θέματα γλώσσας και παράδοσης (Μαλαχία και Τσιμπούκα, 2005). Ανάλογη θεματολογία ανιχνεύεται στα υπομνήματα της Φιλοσοφικής και Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών και στα άρθρα του περιοδικού της Εταιρείας Ελλήνων Φιλολόγων, με εξαίρεση σύντομες αναφορές στη διαφωνία της Εταιρείας στο Ακαδημαϊκό Απολυτήριο και την επιμονή της να διατηρηθούν οι εισιτήριες εξετάσεις για την Ανώτατη Εκπαίδευση (περιοδικό *Πλάτων*)²³.

Ανακεφαλαιώνοντας, επισημαίνουμε ότι μπορεί οι αλλαγές της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης του 1964 στο ζήτημα της πρόσβασης στην Ανώτατη Εκπαίδευση να μην εφαρμόστηκαν ουσιαστικά λόγω των πολιτικών εξελίξεων και της επιβολής της δικτατορίας, ωστόσο αποκτούν κυρίαρχο ρόλο στον πολιτικό και κοινωνικό προβληματισμό. Ειδικότερα, διακηρύχθηκαν οι εξής θέσεις:

1. Καθιέρωση του Ακαδημαϊκού Απολυτηρίου ως βασικού εφοδίου σπουδών και κριτηρίου για την είσοδο στην Ανώτατη Εκπαίδευση μέσα από αδιάβλητες διαδικασίες (Κεντρική Επιτροπή Εξετάσεων, αποστολή θεμάτων πριν από τις εξετάσεις σε απόρρητους σφραγισμένους φακέλους, ορισμός εξεταστικών και βαθμολογικών κέντρων, συγκροτημένο πλαίσιο βαθμολόγησης, επεξεργασία των βαθμολογιών και των επιλογών των υποψηφίων με τεχνικά μέσα κτλ.),

23. Τόμ. ΙΕ', 1963, σελ. 409-410, και τόμ. ΙΖΤ', 1964, σελ.

καθώς και κοινής ύλης, στοιχεία που ενισχύουν τη διακηρυχθείσα θέση περί ισότιμης αντιμετώπισης των υποψηφίων. Παράλληλα επισημαίνεται η ανάγκη να λαμβάνεται υπόψη ο βαθμός των τάξεων του Λυκείου στη διαδικασία πρόσβασης στην Ανώτατη Εκπαίδευση, καθώς και της τοποθέτησης βαθμολογικού ορίου (βάσης) για τη χορήγηση του Ακαδημαϊκού Απολυτηρίου.

2. Μεταφορά όλης της διαδικασίας των εξετάσεων για την Ανώτατη Εκπαίδευση στο Υπουργείο Παιδείας και στο διοικητικό και εκπαιδευτικό προσωπικό της Μέσης Εκπαίδευσης για πρακτικούς λόγους (απαλλαγή των πανεπιστημίων από τον φόρτο των εξετάσεων, απαλλαγή των υποψηφίων από τις συνεχείς εξετάσεις σε πολλές σχολές), αλλά και για παιδαγωγικούς-ηθικούς, αφού οι υποψήφιοι θα εξετάζονται στην ύλη που έχουν διδαχθεί και από τους εκπαιδευτικούς που τη διδάσκουν και δεν θα οδηγούνται εξ ανάγκης στον χώρο των φροντιστηρίων για προετοιμασία.
3. Μετατροπή της βαθμίδας του Λυκείου σε κύριο πεδίο επιλογής ή αποκλεισμού των μαθητών από την Ανώτατη Εκπαίδευση μέσα από τα «φίλτρα» των εισαγωγικών, προαγωγικών και απολυτήριων εξετάσεων. Ως τελικό «φίλτρο» επιλογής θεσμοθετούνται οι εξετάσεις σε ορισμένα μαθήματα, για την απόκτηση του Ακαδημαϊκού Απολυτηρίου. Αυτά είναι πέντε (5): Αρχαία Ελληνικά, Νέα Ελληνικά, Μαθηματικά, Φυσικά, που περιλαμβάνουν τη Φυσική, τη Χημεία και την Ανθρωπολογία, και Ιστορία. Οι παραπάνω διαδικασίες επιλογής, μέσα από την αυστηροποίηση των εξετάσεων, θα επιτρέψουν μελλοντικά την υλοποίηση της θέσης περί ελεύθερης πρόσβασης στις ανώτατες σχολές που διατυπώνεται διακριτικά.

4. Έμφαση στην Τεχνική και Επαγγελματική Εκπαίδευση με στόχο την κατεύθυνση των μαθητών του Γυμνασίου, αλλά και των αποτυχόντων του Λυκείου, προς έναν χώρο απόκτησης εφοδίων για την επαγγελματική τους αποκατάσταση και την υποβοήθηση της παραγωγικής ανασυγκρότησης της χώρας.
5. Διεύρυνση του ακαδημαϊκού χάρτη της χώρας με τη δημιουργία νέων πανεπιστημιακών ιδρυμάτων για την ικανοποίηση της επιθυμίας των νέων και της κοινωνίας για μόρφωση πανεπιστημιακού επιπέδου.

Αυτές οι βασικές πολιτικές θέσεις, βέβαια, θα αποτελέσουν τον συνδετικό κρίκο με τις αντιλήψεις που θα επικρατήσουν στον δημόσιο χώρο αμέσως μετά τη Μεταπολίτευση για το ζήτημα της εισαγωγής των αποφοίτων της Μέσης Εκπαίδευσης στις Ανώτερες και Ανώτατες Σχολές.

1.2. Ο ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΩΝ ΦΟΡΕΩΝ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗΣ ΤΟΥ 1976 (1976-1981)

Την πενταετία 1976-1981 το πρόβλημα της πρόσβασης επανέρχεται ως κυρίαρχο στον δημόσιο λόγο αφού διαπιστώνεται η όξυνσή του και το αδιέξοδο στο οποίο έχει οδηγηθεί η κατάσταση. Πριν από την επεξεργασία των νομοθετικών προτάσεων για την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση πραγματοποιείται σύσκεψη στο Υπουργείο Παιδείας (17-1-1976) με την παρουσία του πρωθυπουργού, από την ανάλυση των πρακτικών της οποίας προκύπτει «ότι το υπ' αριθμόν ένα πρόβλημα που αποβλέπει να επιλύσει η Κυβέρνηση είναι η αναχαίτιση του μεγάλου αριθμού μαθητών που παρουσιάζεται στις εισαγωγικές εξετάσεις για τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα. Η λύση που προτείνεται είναι η στροφή προς την Τεχνική

Εκπαίδευση (και δευτερευόντως στην Επαγγελματική). Στον στόχο αυτό υπάρχει σχεδόν πλήρης ομοφωνία, και προτείνεται από όλα σχεδόν τα μέλη της σύσκεψης μία σειρά μέτρων για την επίλυση του προβλήματος» (Χοντολίδου, 1987). Επιπλέον, είναι χαρακτηριστική η δήλωση του πρωθυπουργού στη σύσκεψη, ότι «η επιλογή φοιτητών για την Ανωτάτην Παιδείαν θα γίνεται στους κόλπους του Λυκείου, με προοπτικήν καταργήσεως από του έτους 1980 των εισιτηρίων εξετάσεων διά τας Ανωτάτας Σχολάς».²⁴ Η δήλωση αυτή θα αποτελέσει το «εναρκτήριο λάκτισμα» της κυριάρχησης στον δημόσιο λόγο πολιτικών, κομμάτων και συνδικαλιστικών φορέων της διακήρυξης περί κατάργησης των εξετάσεων για την εισαγωγή στην Ανώτατη Εκπαίδευση.

Στη συνέχεια, παρότι στην αιτιολογική έκθεση του βασικού νομοσχεδίου της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης του 1976 επισημαίνεται ότι «δεν περιλαμβάνονται εις το σχέδιον διατάξεις περί εισιτηρίων εξετάσεων εις τας ανωτέρας και ανωτάτας Σχολάς, διότι το θέμα τούτο εκφεύγει των ορίων της οργανώσεως και διοικήσεως της Γενικής Εκπαιδεύσεως και ανάγεται εις την μέριμναν άλλου τομέως»²⁵, αυτό αποτελεί τυπική αναφορά. Στη συζήτηση, εντούτοις, στη Βουλή ο εισηγητής της κυβερνητικής πλειοψηφίας (Νέα Δημοκρατία) επαναφέρει στο επίκεντρο της κοινοβουλευτικής συζήτησης το θέμα των εξετάσεων για τις Ανώτατες Σχολές ως ζήτημα άρρηκτα συνδεδεμένο με τη Μέση Εκπαίδευση, λέγοντας με έμφαση: «...έρχομαι, κύριοι συνάδελφοι, εις ένα άλλο θέμα που έχει γίνει κατά έναν τρόπον έμμονος ιδέα. Το θέμα των εισιτηρίων

---

24. Πρακτικά της σύσκεψης για την Παιδεία, Κ. Καραμανλής (πρωθυπουργός), *Η Καθημερινή*, 14-2-1976.

25. Αιτιολογική Έκθεσις επί του Σχεδίου Νόμου «Περί οργανώσεως και διοικήσεως της Γενικής Εκπαιδεύσεως» 309/1976.

εξετάσεων εις τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα. Το έχω ζήσει, το έχω μελετήσει από πολλά χρόνια και έχω καταλήξει εις ωρισμένα συμπεράσματα, τα οποία θα επεθύμουν να θέσω υπ' όψιν της Βουλής, παρ' όλον ότι δύναται να λεχθή ότι δεν είναι του παρόντος. Και αναφέρεται μάλιστα και εις την εισηγητικήν έκθεσιν του νομοσχεδίου, ότι είναι έξω από το νομοσχέδιον. Δεν είναι έξω από το νομοσχέδιον. Συνδέεται απολύτως με την Μέσσην Εκπαίδευσιν και με το νομοσχέδιον» (Κ. Αποσκήτης).²⁶

Σε άλλο σημείο της ίδιας αιτιολογικής έκθεσης το ζήτημα της πρόσβασης συνδέεται με τη φοιτητική μετανάστευση και με το αδιέξοδο στην επαγγελματική αποκατάσταση των αποφοίτων του Λυκείου, καθώς τονίζεται ότι «πολλοί εκπατρίζονται δι' ανωτέρας σπουδάς με άδηλον την μετά πτυχίου επιστροφήν και με αφαιρέσιν πολυτίμου συναλλάγματος. Άλλοι μεταναστεύουν δι' απλήν εξεύρεσιν εργασίας. Ελάχιστοι απορροφώνται από την δημοσίαν διοίκησιν και κάπως περισσότεροι από την ιδιωτικήν οικονομίαν. Χαρακτηριστικόν είναι το γεγονός ότι εις πρόσφατον διαγωνισμόν προσλήψεως παρά μεγάλης Τραπέζης 300 υπαλλήλων γυμνασιακής καταρτίσεως υπεβλήθησαν 24.000 αιτήσεις, διηγωνίσθησαν τελικώς 17.500 υποψήφιοι και έτυχον της βάσεως 1.326 θήλεις και 289 άρρενες, ήτοι ποσοστόν 9,2 των διαγωνισθέντων».²⁷ Στα πλαίσια αυτών των διαπιστώσεων επαναδιατυπώνεται από τις συντηρητικές πολιτικές δυνάμεις αυτή τη φορά (Μπουζάκης, 1995α) η πρόταση που απορρίφθηκε κατά την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1964. Πρόκειται για την πρόταση για στροφή προς την Τεχνική Εκπαίδευση, με τον ισχυρισμό ότι «βεβαίως το Κράτος αντιμετω-

---

26. Πρακτικά της Βουλής, Συνεδρίασις ΡΘ', 5-4-1976.

27. Αιτιολογική Έκθεσις επί του Σχεδίου Νόμου «Περί οργανώσεως και διοικήσεως της Γενικής Εκπαιδεύσεως» 309/1976.

πίζει το πρόβλημα εν τω συνόλω του και εν τη πεπειθήσει ότι τα φρονιμώτερα μέτρα είναι τα προληπτικά και όχι τα κατασταλτικά. Και εν των μέτρων τούτων είναι να στραφή ο όγκος του μαθητικού πληθυσμού τού μη επιθυμούντος ή μη δυναμένου να προχωρήσει προς ανωτέρας σπουδάς, από την τυποποιημένην αναζήτησιν μέσων βιοπορισμού έπειτα από άγονον μαθητικόν μόχθον, προς τα διαμορφούμενα νέα τεχνικά επαγγέλματα, τα οποία εξασφαλίζουν άνετον και αξιοπρεπή διαβίωσιν».²⁸

Στη συζήτηση στη Βουλή, ανιχνεύονται στον πολιτικό λόγο της πλειοψηφίας (Νέα Δημοκρατία) οι σαφείς θέσεις περί λειτουργίας των εξετάσεων ως φραγμών της εισόδου στην Ανώτατη Εκπαίδευση, όπως στη δήλωση ότι «Πρώτον, δεν υπάρχει τέλειον σύστημα εισιτηρίων εξετάσεων. Δεύτερον, δεν υπάρχει τρόπος να λείψουν οι φραγμοί» (Κ. Αποσκήτης).²⁹ Γι' αυτό ασκείται έντονη κριτική στις απόψεις όσων ζητούν «να ανοίξουν οι πόρτες των Πανεπιστημίων, όπως με κάποιαν προχειρότητα πολλοί, αλλά και ειδικοί, ισχυρίζονται. “Ανοίξτε τις πόρτες των Πανεπιστημίων”. “Φτιάχτε καινούργια Πανεπιστήμια”. Κύριοι, ούτε μπορούμε να φτιάξουμε Πανεπιστήμια τόσα, ώστε να απορροφήσουν τις χιλιάδες των αποφοίτων των Γυμνασίων, ούτε και πρέπει να φτιάξουμε. Είναι αδύνατον, οιαδήποτε μέσα και εάν έχωμεν, οιεσδήποτε δυνατότητας και εάν έχωμεν επανδρώσεως με προσωπικόν και με επιστημονικά μέσα διδασκαλίας, είναι αδύνατον να φτιάξουμε τόσα Πανεπιστήμια, ώστε να απορροφήσουν όλους τους προσερχομένους εις τας πύλας των» (Κ. Αποσκήτης).³⁰ Ταυτόχρονα δικαιολογείται αυτή η τοποθέτηση

---

28. Απιολογική Έκθεσις επί του Σχεδίου Νόμου «Περί οργανώσεως και διοικήσεως της Γενικής Εκπαιδεύσεως» 309/1976.

29. Πρακτικά της Βουλής, Συνεδρίασις ΡΘ', 5-4-1976.

30. Ό.π.

με αναφορά στο πρόβλημα της απορρόφησης των πτυχιούχων και στις συνέπειές του, αφού μετ' επιτάσεως αναφέρεται ότι «πέραν δε τούτου, και εάν υπήρχαν οι δυνατότητες, θα ήτο σφάλμα αυτό. Θα ήτο σφάλμα αυτό να το πράξωμεν. Η Ελληνική κοινωνία ημπορεί να απορροφήση έναν ωρισμένον αριθμόν. Θα καταντήση να κάνωμεν πλέον εξαγωγήν επιστημονικού προλεταριάτου, όχι μόνον ανειδίκευτων εργατών. Θα κάνωμεν εξαγωγήν επιστημονικού προλεταριάτου εις τας Αφρικανικάς χώρας και εις τας άλλας χώρας του κόσμου» (Κ. Αποσκήτης).³¹ Οι παραπάνω αντιλήψεις συνδέονται με τη σαφή τοποθέτηση της πλειοψηφίας υπέρ της μείωσης του αριθμού των αποφοίτων Λυκείου μέσω της αυστηροποίησης των εξετάσεων για εισαγωγή στο Λύκειο.

Ως πρώτο βήμα προτείνεται «να είναι δε αυστηραί αι εισιτήριοι εξετάσεις στα Λύκεια, διότι, όπως γνωρίζετε, η εισαγωγή εις τα Γυμνάσια γίνεται άνευ εισιτηρίων εξετάσεων και επομένως αι πρώται εξετάσεις τας οποίας υφίστανται οι μαθηταί είναι διά την εισαγωγήν των εις τα Λύκεια, και πρέπει να είναι αυστηραί, αλλά και δίκαιαι» (Κ. Αποσκήτης).³² Μάλιστα ο υπουργός Παιδείας δηλώνει ότι «Θα πρέπει η Πολιτεία να ενθαρρύνη ώστε τα παιδιά να μην προχωρούν περαιτέρω (μετά την 9χρονη εκπαίδευση), διότι πρέπει να διατηρήσωμεν τους πληθυσμούς μας εις τας Ακριτικές περιοχάς και τα Νησιά. Δεν θα πρέπει να δοθή τόνος προς περαιτέρω συνέχισιν της εκπαίδευσεως, είτε εις Τεχνικάς Σχολάς ή Επαγγελματικές ή Ανώτατα Ιδρύματα» (Γ. Ράλλης).³³ Επιχειρείται, βέβαια, να αμβλυνθεί η εντύπωση περί καθολικής αυστηρότητας με την εισαγωγή της έννοιας των «δικαίων» εξετάσεων σε περιφερειακό

---

31. Ό.π.

32. Ό.π.

33. *Η Καθημερινή*, 8-2-1976.

και όχι σε πανελλήνιο επίπεδο. Γι' αυτό αναφέρεται με έμφαση ότι «δεν θα είναι δίκαιαι αι εξετάσεις αυταί, κύριοι συνάδελφοι, αν γίνονται εις πανελλήνιον κλίμακα. Δηλαδή ελέχθη και συζητείται να γίνωνται αι εξετάσεις αυτές εις πανελλήνιον κλίμακα. Δηλαδή να γίνεται περίπου ό,τι γίνεται τώρα με το Ακαδημαϊκό Απολυτήριον. Τα θέματα θα βγαίνουν από το κέντρο και θα δίδονται πανελληνίως. Οι εξετάσεις αυτές πρέπει μεν να είναι αυστηραί, αλλά δίκαιαι. Δίκαιαι θα είναι μόνον όταν γίνωνται κατά Γενικάς Επιθεωρήσεις, άλλως θα είναι εις βάρος των μαθητών των επαρχιακών Γυμνασίων. Βεβαίως, αι εξετάσεις θα είναι αυστηραί πλέον και θα είναι πανελληνίου κλίμακος διά τας απολυτηρίους εξετάσεις εκ του Λυκείου» (Κ. Αποσκίτης).³⁴

Ένα δεύτερο βήμα θεωρείται από την πλειοψηφία η πρόταση, που εμφανίζεται για πρώτη φορά, σχετικά με τη θέσπιση «προπαρασκευαστικού έτους» μετά το τέλος του Λυκείου, πρόταση που επανέρχεται διαρκώς στον δημόσιο διάλογο μέχρι σήμερα. Μάλιστα η πρόταση αυτή συνδέεται με τη μελλοντική κατάργηση των εισιτηρίων εξετάσεων, ενώ δίνεται έμφαση στο γεγονός ότι αυτή έχει επιρροές από ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά συστήματα. Ειδικότερα τονίζεται ότι «δι' αυτό, κύριοι συνάδελφοι, έχω καταλήξει εις την σκέψιν, την οποίαν θέτω υπ' όψιν της Εθνικής Αντιπροσωπείας, ότι πρέπει, διά να φθάσωμεν κάποτε εις την κατάργησιν των εισιτηρίων εξετάσεων εις τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και να έλθη φυσιολογική η ροή μέχρι των Πανεπιστημιακών πυλών, να προστεθή ένα τέταρτο προπαιδευτικόν έτος εις τα Λύκεια» (Κ. Αποσκίτης).³⁵ Μάλιστα αναλύονται το πλαίσιο και ο τρόπος λειτουργίας του προπαρασκευαστικού έτους. «Δηλαδή ο επιτυχών εις το

34. Πρακτικά της Βουλής, Συνεδρίασις ΡΘ', 5-4-1976.

35. Ό.π.

τρίτον έτος του Λυκείου θα έχη το απολυτήριον του Λυκείου, ισοδύναμον προς το του σημερινού Γυμνασίου, το οποίον θα δίδεται μετά από αυστηροτάτας απολυτηρίους εξετάσεις, εν συνεχεία θα εγγράφεται εις το μονοετές, το προπαιδευτικόν έτος, το προπανεπιστημιακόν. Αλλά δεν θα είναι προπανεπιστημιακόν, θα είναι πρόσθετον εις το Λύκειον. Και θα είναι βεβαίως περιωρισμένα εις τας Γενικάς Επιθεωρήσεις, ώστε θα επέλθη και μια αποσυμφόρησης κατ' αυτόν τον τρόπον, διότι δεν θα φθάσουν όλοι. Θα μπαίνουν εις αυτό άνευ εισιτηρίων εξετάσεων. Εντός δε του έτους αυτού, με την ευδοκίμησίν των, θα παίρνουν μίαν σειράν, ανάλογα με την απόδοσίν των, εις τα ΑΕΙ. Θα είναι δηλαδή ένα είδος των G.G. των Αγγλικών ή των πιστοποιητικών των Γερμανικών» (Κ. Αποσκήτης).³⁶

Στη συνέχεια ο εισηγητής της πλειοψηφίας επικεντρώνει την κριτική του στις απόψεις που υποστηρίζουν ότι πρέπει να γίνεται η επιλογή των υποψηφίων εντός του Λυκείου και τάσσεται υπέρ της λειτουργίας του Λυκείου ως αυτόνομης μορφωτικής βαθμίδας, λέγοντας πως «εγένετο η σκέψις η επιλογή και η προπαρασκευή διά τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα να γίνεται εις το τριετές Λύκειον. Κύριοι συνάδελφοι, υποβιβάζομεν την Μέσην Εκπαίδευσιν, διότι, θα μου επιτρέψητε να μεταχειρισθώ την λέξιν, “την κοψομεσιάζομεν”. Διότι το τριετές Γυμνάσιον δεν είναι προπαρασκευαστικόν του Λυκείου, είναι αυτοτελές σχολείον. Και ως Μέση Εκπαίδευσις παραμένει μόνον το Λύκειον, το οποίον πρέπει να το τονώσωμεν, διότι άλλως, εάν εντός του Λυκείου γίνεται η επιλογή, είτε όπως ελέχθη διά των βαθμών είτε διά των αυστηρών εξετάσεων από του πρώτου εις το δεύτερον έτος, από του δευτέρου εις το τρίτον, θα το διαλύσωμεν και αυτό, όπως κατήντησε σήμερα, λόγω ακριβώς των εισιτηρίων εξετάσεων, να έχωμεν διαλύσει τις

---

36. Ό.π.

τρεις τελευταίες τάξεις του Γυμνασίου» (Κ. Αποσκήτης).³⁷ Ολοκληρώνοντας την πρότασή του περί προπαρασκευαστικού έτους, ο εισηγητής θίγει ακόμα και το θέμα των συντελεστών που θα υπάρχουν σε ορισμένα μαθήματα: «...εάν ξέρουν οι φοιτώντες εις το Λύκειον ότι εκείνο το οποίον θα βαρύνη μόνον εις το τέλος της τριετίας θα είναι να πάρουν ένα απολυτήριον καλό, με όσο το δυνατόν μεγαλύτερον βαθμόν. Και η επιλογή των θα γίνη με την ευδοκίμησίν των εις το προπαιδευτικόν έτος, όπου και θα γίνωνται και προσανατολισμοί ανάλογα με την επιστήμη που θέλει να ασχοληθή ο κάθε ένας, και ο βαθμός της ευδοκιμήσεώς των εις το τέλος του έτους ή και ίσως ωρισμένοι συντελεσταί κατά μάθημα θα καθορίζουν την σειράν εισαγωγής των εις τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα» (Κ. Αποσκήτης).³⁸

Τη νέα αυτή πρόταση για το προπαρασκευαστικό έτος την παρουσιάζει ο εισηγητής της πλειοψηφίας περίπου ως πανάκεια με έναν και μοναδικό στόχο, που αναδεικνύεται ως κυρίαρχο χαρακτηριστικό του πολιτικού λόγου από αυτή την περίοδο και μετά: «...μόνον έτσι, κύριοι συνάδελφοι, είναι δυνατόν να απαλλαγούμε από το καρκίνωμα των φροντιστηρίων και της δαπάνης διά την παρακρατικήν παιδείαν την οποίαν διαθέτει ο Ελληνικός Λαός. Τα νούμερα, δεν ξέρω εάν τα έχετε υπ' όψιν σας, είναι τρομακτικά. Έξη δισεκατομμύρια δραχμές τον χρόνον κοστίζει η παρακρατική παιδεία. Ιδιωτικά σχολεία, φροντιστήρια, χωρίς να υπολογίζονται τα ιδιαίτερα μαθήματα. Διότι κατήντησε πλέον να μην υπάρχει μαθητής που να μην κάνει ιδιαίτερα μαθήματα» (Κ. Αποσκήτης).³⁹ Σταδιακά παρατηρούμε ότι ο δημόσιος λόγος της Νέας Δημοκρατίας

---

37. Ό.π.

38. Πρακτικά της Βουλής, Συνεδρίασις ΡΘ', 5-4-1976.

39. Ό.π.

για την πρόσβαση αμβλύνεται και συρρικνώνεται σε προτάσεις του τύπου: «επίτευξη της κοινωνικά επιθυμητής ροής του μαθητικού δυναμικού με βάση κυρίως τον ορθό επαγγελματικό προσανατολισμό και βελτίωση του θεσμού των πανελληνίων εξετάσεων» (Προεκλογικό πρόγραμμα Νέας Δημοκρατίας).⁴⁰

Ανάλογη αντίληψη για τον ρόλο του «κολλεγιακού έτους» εκφράζει και η ελάσσων αντιπολίτευση, αφού διατυπώνει την πρόταση «να προσαρτηθεί στη Μέση Εκπαίδευση, δηλαδή να γίνει τετρατάξιο το Λύκειο, με βασικό σκοπό να καταργήσει το καρκίνωμα των φροντιστηρίων και να ρυθμίσει ορθολογικά το θέμα των εισιτηρίων εξετάσεων. Από τη στιγμή που θα υπάρχει ένα έντιμο κολλεγιακό έτος, οι επιλογές θα γίνονται μέσα απ' αυτό. Εξάλλου με τη δημιουργία κολλεγιακού έτους έχουμε πια δυνατότητες να διαβαθμιστεί αξιολογικά το προσωπικό της Μέσης Εκπαιδεύσεως και ν' αξιοποιηθούν οι πρόσθετοι τίτλοι των λειτουργών που έχουν ανώτερες σπουδές ή και να διδάσκουν στο κολλεγιακό πανεπιστημιακό διδάσκαλοι» (Ηλίας Ηλιού, πρόεδρος ΕΔΑ).⁴¹ Ειδικά ο πρόεδρος της ΕΔΑ, επηρεασμένος από την κριτική περί υπερβολών στην προφορική βαθμολογία των μαθητών του Λυκείου (φαινόμενο περιορισμένης έκτασης τότε σε σχέση με νεότερες περιόδους), προτείνει «να καταργηθεί η προφορική βαθμολογία στο Λύκειο για να μην παρέχεται έδαφος για τη δημιουργία ευνοιών αδίκων που είναι και ηθικά επιλήψιμες. Την αγραμματοσύνη τη δημιουργεί η προφορική βαθμολογία, όπου ο καθηγητής είναι ανεξέλεγκτος» (Ηλίας Ηλιού).⁴²

Τα υπόλοιπα κόμματα της αντιπολίτευσης αυτή την περίοδο

---

40. Εφημ. *Μακεδονία*, 30-7-1981.

41. Πρακτικά της Βουλής, Συνεδρίασις ΠΙΑ', 7-4-1976.

42. Ό.π.

επικεντρώνουν την κριτική τους σε συγκεκριμένες πτυχές της κυβερνητικής πολιτικής στο θέμα της πρόσβασης στην Ανώτατη Εκπαίδευση. Η αξιωματική αντιπολίτευση (ΕΔΗΚ) διοργανώνει (Μάιος 1977) συνδιάσκεψη με θέμα την Παιδεία. Στα κείμενα της συνδιάσκεψης αυτής ανιχνεύεται μια σειρά γενικότερων πολιτικών και ιδεολογικών αντιλήψεων για την εκπαίδευση, με κυριότερη αυτή που συνδέεται με το βασικό αίτημα της ισότητας ευκαιριών στην εκπαίδευση, θέση η οποία θα αποτελέσει την επόμενη περίοδο βασικό αίτημα πολλών πολιτικών φορέων (της Αριστεράς) και συνδικαλιστικών οργανώσεων.⁴³ Γενικότεροι άξονες της εκπαιδευτικής φιλοσοφίας της ΕΔΗΚ είναι η ελευθερία των ιδεών, ο εκσυγχρονισμός της Παιδείας, η εξύψωση της εκπαίδευσης σε υψηλής ποιότητας αγαθό και η ισοπολιτεία απέναντι στην εκπαίδευση (Χοντολίδου, 1987).

Το ανερχόμενο αντιπολιτευόμενο κόμμα του ΠΑΣΟΚ δίνει ιδιαίτερη έμφαση στη μη υλοποίηση της παλαιότερης εξαγγελίας της κυβέρνησης για κατάργηση των εισαγωγικών εξετάσεων: «Αυτό, όμως, πρέπει να δημιουργεί κάποιες αμφιβολίες ή μάλλον θλιβερές υποθέσεις, εάν η κυβερνητική πολιτική, η οποία εξηγγέλθη κατ' επανάληψη και από το Υπουργείο Παιδείας, αλλά και από το ΚΕΜΕ, είναι σύμφωνη προς τη δήλωση την οποίαν έκαμε απόψε ο κ. Υπουργός Παιδείας. Ποια ήταν αυτή η παλαιότερη εξαγγελία ή η διακήρυξη; Η διακήρυξη του Υπουργείου Παιδείας, η κατ' επανάληψη διαφημισθείσα πριν από 14 ή 15 μήνες, ήταν ότι το 1980 οι εισαγωγικές εξετάσεις στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα θα καταργηθούν. Οπότε πλέον αρχίζει το μεγάλο ερώτημα: εάν αυτή η εξαγγελία είναι ακριβής, εάν αυτό το κυβερνητικό πρόγραμμα

---

43. «Ο τόπος θα σωθεί μόνο με ίσες ευκαιρίες για τη μόρφωση», *Το Βήμα*, 10-5-1977.

εξακολουθεί να ισχύει, τότε ρωτιέται κανείς πώς θα είναι δυνατόν στα Γενικά Λύκεια, όπως αντιστοίχως και στα Τεχνικά Λύκεια, που δημιουργούνται με αυτό το νομοθέτημα, να γίνει δεκτός ο απεριόριστος αριθμός των σπουδαστών; Τι θα συμβεί όταν γίνει δεκτός από του χρόνου ο απεριόριστος αυτός αριθμός, όταν θα φθάσουν μετά 3 χρόνια να εισέλθουν στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και έχουν καταργηθεί οι εξετάσεις;» (Ι. Αλευράς, εκπρόσωπος του αρχηγού του ΠΑΣΟΚ).⁴⁴ Μπορεί, βέβαια, ο εκπρόσωπος του κόμματος της αντιπολίτευσης να αναγνωρίζει «ότι, πράγματι, υπάρχει κορεσμός στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, γιατί και από απόψεως κτιριολογικής και από απόψεως διδακτικού προσωπικού και από απόψεως μέσων διδασκαλίας είναι βέβαιο ότι τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα έχουν βάρος δυσβάστακτο για τον αριθμό αυτό των φοιτητών», παράλληλα όμως συνδέει την πολιτική ρητορική στο ζήτημα της πρόσβασης πρώτα και κύρια με τις προσδοκίες και τις ελπίδες της κοινής γνώμης για ελεύθερη πρόσβαση, τονίζοντας ότι «θα κάνει καλά ο κ. Υπουργός της Παιδείας αυτό να το ξεκαθαρίσει και, ει δυνατόν, απόψε, γιατί έχει δημιουργηθεί στις τάξεις των μαθητών αλλά και στις τάξεις των γονέων που έχουν παιδιά υποψήφια για τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα μέχρι το 1980 η μεγάλη προσδοκία και η μεγάλη ελπίδα ότι τα παιδιά τους θα μπου ανεμπόδιστα στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα. Με την αποψινή δήλωση, οι προσδοκίες αυτές σβήνουν και οι αγωνίες και των παιδιών και των οικογενειών ξαναγυρίζουν» (Ι. Αλευράς, ό.π.). Την ίδια στιγμή αναδεικνύει ένα πάγιο πεδίο κριτικής του αντιπολιτευτικού λόγου, την ασυνέπεια της κυβερνητικής πολιτικής, δηλώνοντας ότι «εάν η δήλωση αυτή του κ. Υπουργού Παιδείας, η αποψινή, καταργεί, όπως φαίνεται, κατά γενικό συμπερασμό αυτή

---

44. Πρακτικά της Βουλής, Συνεδρίασις ΠΒ', 24-2-1977.

την προγενέστερη επαγγελία που είχε διακηρυχθεί κατ' επανάληψη, ότι το 1980 οι εξετάσεις στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα καταργούνται, τότε θα πρέπει να συμπεράνει κανείς ότι η πολιτική, εν προκειμένω, έχει άρδην μεταβληθεί. Να πώς, με τόση ευκολία, αλλάζει η Κυβέρνηση πολιτική στο μεγάλο θέμα της Παιδείας και πώς φαίνεται ότι δεν έχει καμία πολιτική» (Ι. Αλευράς).⁴⁵

Ο δημόσιος λόγος της αξιωματικής, πλέον, αντιπολίτευσης (ΠΑΣΟΚ) κορυφώνεται με απόλυτες διακηρύξεις περί των εξετάσεων και των φροντιστηρίων και αποτυπώνεται στη Διακήρυξη της κυβερνητικής πολιτικής, όπου γίνεται λόγος για «πραγματική δωρεάν παιδεία» (υποτροφίες, σίτιση και μεταφορά των μαθητών που το έχουν ανάγκη). Καταργούνται τα ιδιωτικά σχολεία, τα φροντιστήρια και τα ξένα σχολεία γιατί «αποτελούν παραχάραξη της Συνταγματικής επιταγής και δεν έχουν θέση σε μια δημοκρατική κοινωνία. Καταργούνται οι εξετάσεις για το Λύκειο και οι Πανελληνίες για την εισαγωγή στα ΑΕΙ» (ΠΑΣΟΚ, Διακήρυξη κυβερνητικής πολιτικής).⁴⁶ Αντίστοιχα και η ΕΔΑ απαιτεί «Κατάργηση του θεσμού των εξετάσεων σ' όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης ώστε να εξαλειφθεί η παραπαιδεία» (ΕΔΑ, Προεκλογικό πρόγραμμα, 1981).

Ένα άλλο ζήτημα που κυριαρχεί στον δημόσιο λόγο των κομμάτων της Αριστεράς, αλλά και συνδικαλιστικών οργανώσεων είναι το ζήτημα του ταξικού χαρακτήρα της εκπαίδευσης. Αναλυτικότερα, η εκπαίδευση χαρακτηρίζεται από την ΕΔΑ «ταξική και ολιγαρχική», ενώ το ΚΚΕ υποστηρίζει ότι «ο Νόμος 576/77 αποδεικνύει για μια ακόμη φορά την ταξικότητα της ελληνικής εκπαίδευσης και ότι οι εξετάσεις εξυπηρετούν την άρχουσα τάξη γιατί τα παιδιά της θα τις αντιμετωπίζουν με ασύγκριτα μεγαλύτερη ευκολία, θα προωθού-

---

45. Ό.π.

46. *Εξόρμηση*, 1-8-1981.

νται στα ΑΕΙ τη στιγμή που τίθενται φραγμοί μέσω των εισαγωγικών εξετάσεων στο Λύκειο, ενώ τυπικά υπάρχει η έννοια “δωρεάν” παιδεία, αφού η παραπαιδεία παραμένει».⁴⁷ Για το σύστημα πρόσβασης στα ΑΕΙ το ΚΚΕ πιστεύει πως ενισχύει την παραπαιδεία και μεγαλώνει την ανισότητα ανάμεσα στις κοινωνικές τάξεις με το να απαγορεύει την επανάληψη των εξετάσεων για δεύτερη και τρίτη φορά. Οι Πανελλήνιες εξωθούν τους μαθητές που θ’ αποτύχουν σ’ αυτές στα ΚΑΤΕΕ (Χοντολίδου, 1987).

Ο δημόσιος λόγος των συνδικαλιστικών οργανώσεων των εκπαιδευτικών για το ζήτημα της πρόσβασης διακρίνεται σε δύο κατηγορίες. Ο λόγος της Διδασκαλικής Ομοσπονδίας δεν σχετίζεται με το ζήτημα, αλλά επικεντρώνεται σε άλλα θέματα του κλάδου όπως είναι η «ανωτατοποίηση» των παιδαγωγικών ακαδημιών. Αντίθετα ο δημόσιος λόγος των δύο συνδικαλιστικών οργανώσεων των καθηγητών (ΟΛΜΕ, ΟΙΕΛΕ) επηρεάζεται άμεσα από τον δημόσιο λόγο των πολιτικών κομμάτων, κυρίως της αντιπολίτευσης. Πιο συγκεκριμένα, στο Α’ Εκπαιδευτικό Συνέδριο της ΟΛΜΕ δεσπόζει η πρόταση για «Κατάργηση των εισαγωγικών για το Λύκειο και των πανελληνίων». Τονίζεται όμως ότι «για όσο διάστημα οι νέοι μας είναι ενταγμένοι σε ένα πολιτικοκοινωνικό σύστημα που έχει ανάγκη ορισμένου αριθμού επιστημόνων, δεν μπορεί παρά να υπάρχει ένας φραγμός στη μόρφωση των μαθητών, ένα σύστημα επιλογής. Γι’ αυτό προτείνεται μία σειρά μέτρων για να βελτιωθούν οι πανελλήνιες εξετάσεις» (ΟΛΜΕ, 1981).⁴⁸ Ακόμα διατυπώνεται η πρόταση για «Μεταλυκειακή προπαιδευτική “ακαδημαϊκή” τάξη μονοετούς φοίτησης» (Κασσωτάκης και Παπαγγελή-Βουλιουρή, 2002). Αντίστοιχες είναι και οι προτάσεις της ΟΙΕΛΕ, που αναφέ-

---

47. Ριζοσπάστης, 8-4-1976.

48. ΟΛΜΕ, Α’ Εκπαιδευτικό Συνέδριο, Αθήνα, Μάιος 1981.

ρεται σε κατάργηση των εξετάσεων, ενώ υιοθετεί ταυτόχρονα το αίτημα για θέσπιση αντισταθμιστικής εκπαίδευσης (ΟΙΕΛΕ, 1982).⁴⁹ Η προηγούμενη πρόταση αποτελεί ένδειξη υιοθέτησης όρων της Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης, με κυρίαρχο αυτόν της «ισότητας ευκαιριών», που εμφανίζονται στον δημόσιο επιστημονικό λόγο αυτή την περίοδο και ανιχνεύονται στον λόγο των εκπαιδευτικών οργανώσεων και των πολιτικών κομμάτων (Χοντολίδου, 1987).

Η τελική νομοθετική ρύθμιση του θέματος την περίοδο αυτή (Ν. 1035/1980) οδηγεί σε ένα βραχύβιο εξεταστικό πλαίσιο: οι εξετάσεις ονομάζονται Πανελλήνιες, διεξάγονται στη Β' και Γ' τάξη του Λυκείου, οι υποψήφιοι χωρίζονται σε δύο κύκλους (Α' και Β', Θεωρητικό και Θετικό, αντίστοιχα), αλλά εξετάζονται σε περιορισμένο αριθμό μαθημάτων (4)· συμμετέχουν υποχρεωτικά στις εξετάσεις προκειμένου να ολοκληρώσουν το Λύκειο, ενώ η πρόσβαση στην Ανώτατη Εκπαίδευση είναι συνάρτηση των βαθμών τόσο των γραπτών εξετάσεων, όσο και του ενδεικτικού προαγωγής και του απολυτηρίου.

Ολοκληρώνοντας την περιδιάβαση στον δημόσιο λόγο την περίοδο αυτή, επισημαίνουμε ορισμένους δείκτες συνέχειας και αλλαγής σε σχέση με την προδικτατορική περίοδο. Ως δείκτες συνέχειας αξίζει να αναφερθούν κάποια σημεία που παραπέμπουν σε βασικές αλλαγές της μεταρρύθμισης του 1964 μέσω της καθιέρωσης του Ακαδημαϊκού Απολυτηρίου:

1. Η Δημόσια, κυβερνητική θέση ότι το Λύκειο πρέπει να αποτελεί τον χώρο αυστηρής επιλογής των υποψηφίων που ενδιαφέρονται για πανεπιστημιακή μόρφωση (εισιτήριες εξετάσεις για το Λύκειο, αυστηρές προαγωγικές εξετάσεις).

---

49. «Προτάσεις για τη βελτίωση της Παιδείας», *Ο Ιδιωτικός Εκπαιδευτικός*, φύλλο 151, Δεκ. 1981 - Γεν. 1982.

2. Η διεξαγωγή των εξετάσεων από το Υπουργείο Παιδείας και όχι από τις πανεπιστημιακές σχολές, με τη συμμετοχή του εκπαιδευτικού δυναμικού της Μέσης Εκπαίδευσης.
3. Η θεσμική αλλαγή ως προς τη δημιουργία παράλληλου δικτύου κυρίως Τεχνικής και δευτερευόντως Επαγγελματικής Εκπαίδευσης με κύριο στόχο την αποσυμφόρηση στις εξετάσεις εισαγωγής στην Ανώτερη και Ανώτατη Εκπαίδευση, στις οποίες συμμετείχαν χιλιάδες υποψήφιοι.
4. Η εξέταση σε περιορισμένο αριθμό μαθημάτων ανά κατεύθυνση, η εξέταση σε κοινή ύλη και ο υπολογισμός των σχολικών επιδόσεων για την πρόσβαση των υποψηφίων στην Ανώτερη και Ανώτατη Εκπαίδευση.
5. Η επανάληψη και κορύφωση της ρητορικής για κατάργηση των εξετάσεων εισαγωγής στην Ανώτατη Εκπαίδευση καθώς και για απαλλαγή από τη μάστιγα των φροντιστηρίων.

Ως δείκτες αλλαγής είναι χρήσιμο να επισημανθούν:

1. Οι αναφορές περί εξέτασης των υποψηφίων σε πολύ περιορισμένη ύλη και η τελική ρύθμισή της, γεγονός που οδηγεί αναπόφευκτα στην ταύτιση διδακτέας και εξεταστέας ύλης.
2. Η πρόταση για διεξαγωγή των εξετάσεων του Λυκείου σε περιφερειακό και όχι σε κεντρικό επίπεδο, με το επιχείρημα της πιο δίκαιης αντιμετώπισης των μαθητών από την επαρχία αφού θα λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαιτερότητες κάθε περιοχής, κάτι αδύνατον να συμβεί στις πανελλήνιες εξετάσεις.
3. Η εισαγωγή στον δημόσιο διάλογο της πρότασης για καθιέρωση προπανεπιστημιακού ή «κολλεγιακού» έτους μετά το Λύκειο.

Από την περίοδο της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης του 1964, κατά την οποία η διαδικασία πρόσβασης στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση συνδέθηκε άμεσα με τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, μέχρι σήμερα το μόνο, ίσως, πεδίο πολιτικής σύγκλισης και συμφωνίας είναι η μονότονη επανάληψη της διακήρυξης για την ανάγκη άμεσης αλλαγής του τρόπου εισαγωγής στην Ανώτατη Εκπαίδευση. Αυτή τη μακρά περίοδο αρθρώνεται ένας δημόσιος πολιτικός λόγος για το ζήτημα της πρόσβασης στην Ανώτατη Εκπαίδευση ο οποίος, σταδιακά, προσλαμβάνει σαφή και ευδιάκριτα χαρακτηριστικά που αποτυπώνονται σε συγκεκριμένους «κοινούς τόπους».

Στη μελέτη αυτή αναλύονται και αναδεικνύονται αυτοί «οι κοινοί τόποι» στον δημόσιο πολιτικό λόγο με στόχο όχι τόσο την καταγραφή τους όσο την ερμηνεία αυτής της ιδιότυπης «πολιτικής συναίνεσης» ως συνειδητής πολιτικής επιλογής. Σ' ένα τέτοιο περιβάλλον οι εκάστοτε πολιτικές ηγεσίες τα τελευταία σαράντα και πλέον χρόνια φαίνεται αρχικά, σε επίπεδο ρητορικής, να διακατέχονται από μεταρρυθμιστικό οίστρο όμως σταδιακά περιορίζονται μέσα και από την «αξιοποίηση εθνικών συναινέσεων» σε τεχνικού χαρακτήρα ρυθμίσεις και αλλαγές που, όχι μόνο, δεν θίγουν το σύστημα πρόσβασης αλλά μέσω αυτού ουσιαστικά επικυρώνουν τον κυρίαρχο ρόλο του ως μηχανισμού ελέγχου και «παρακυβέρνησης» του εκπαιδευτικού συστήματος.

Ο Κώστας Αγγελάκος είναι Αναπληρωτής Καθηγητής Παιδαγωγικών στο Τμήμα Ιστορίας του Ιονίου Πανεπιστημίου. Από το 2014 διευθύνει το Διατμηματικό Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα «Ιστορική Έρευνα, Διδακτική και Νέες Τεχνολογίες», ενώ τον Δεκέμβριο του 2015 ορίστηκε Αναπληρωτής Πρύτανη Ακαδημαϊκών Υποθέσεων και Προσωπικού του Ιονίου Πανεπιστημίου. Από το 2000 έως το 2003 υπηρέτησε ως Πάρεδρος στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Έχει δημοσιεύσει άρθρα σε ελληνικά και ξένα παιδαγωγικά περιοδικά και από το 2007 είναι διευθυντής του επιστημονικού περιοδικού *Νέα Παιδεία*.

ISBN:978-618-03-1134-1

9 786180 311341

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. 81134

Ε Π Ι Σ Τ Η Μ Ε Σ Τ Η Σ Α Γ Ω Γ Η Σ
ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ - ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ